

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัญหาการเรียนการสอนในปัจจุบัน

004835

การศึกษามีบทบาทต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก เพราะฉะนั้น ระบบการศึกษาจะต้องฝึกคนให้กล้าเป็นตัวของตัวเอง แต่เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันวิธีการสอนของครูส่วนใหญ่มักจะเป็นการบอกวิชาแก่ผู้เรียนซึ่งเป็นการเน้นเฉพาะด้านความรู้ความจำหรือพัฒนาการทางสติปัญญา มากกว่าพัฒนาการทางกาย อารมณ์ สังคม และเจตคติ ผู้เรียนไม่มีโอกาสได้ฝึกฝนการแสดงความคิดเห็น ไม่เกิดความเคยชินในการแก้ปัญหา ไม่รู้จักวิพากษ์วิจารณ์ หรือโต้แย้งแต่อย่างใด สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้เรียนไม่เข้าใจ และไม่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตยเท่าที่ควร จึงนับเป็นความล้มเหลวของระบบการศึกษาในประเทศไทยที่ยึดถือครูเป็นผู้นำในห้องเรียนหรือเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน

เนต เอ ฟลานเดอร์ (Ned A. Flanders) ได้ทำวิจัยเรื่อง "ความวิตกกังวลทางสังคมของบุคคลที่มีผลต่อสถานภาพการเรียนรู้อ" โดยฝึกบทบาทของครู 2 แบบให้กับผู้ใหญ่อีก 2 คน คนหนึ่งฝึกบทบาทของครูที่สอนนักเรียนแบบยึดครูเป็นศูนย์กลาง อีกคนหนึ่งฝึกบทบาทของครูที่สอนยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เมื่อเสร็จสิ้นการวิจัย นักเรียนที่ได้รับการทดสอบได้บรรยายลักษณะการสอนของครู 2 แบบดังนี้ คือ

การสอนแบบยึดครูเป็นศูนย์กลาง

1. นักเรียนรู้สึกอึดอัดที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับความต้องการของครู
2. นักเรียนมีความรู้สึกว่าถูกครูเร่งเร้า

การสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

1. ครูพยายามที่สุดที่จะให้นักเรียนสบายใจ
2. ครูและนักเรียนรับผิดชอบการแก้ปัญหา
รวมกัน

การสอนแบบยึดครูเป็นศูนย์กลาง

3. ครูมักจะประชดประชันนักเรียน
4. บางครั้งนักเรียนก็ไม่รู้จะทำอย่างไร
ดีและครูก็ไม่เคยรับรู้กับความรู้ดี
ของนักเรียนเลย
5. ครูชอบยึดเยียดความคิดของครูให้
นักเรียน

การสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

3. ครูทำให้นักเรียนเกิดความแน่ใจว่า ครู
พอใจในคำตอบของนักเรียน
4. นักเรียนสามารถแสดงความคิดเห็นที่
สำคัญ ๆ ได้
5. นักเรียนไม่รู้สึกรอคอยเมื่อครูแนะนำทางให้¹

คิมบลิว เจ แมคกีชี (W.J. McKeachie) กล่าวว่า วิสเบ้ได้ทำการทดลอง
สอนโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Student - centered Method) และยึดครูเป็น
ศูนย์กลาง (Instructor - centered Method) ผลการทดลองปรากฏว่า นักเรียน
ที่เรียนเก่งจะเรียนได้ผลดีด้วยวิธียึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง แต่นักเรียนที่เรียนอ่อนจะ
เรียนได้ผลดีด้วยวิธียึดครูเป็นศูนย์กลาง² โรเบิร์ต บิลล์ (Robert Bill) ได้ทำ
วิจัยในเรื่องเดียวกัน ผลการวิจัยสรุปว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธียึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง
จะเรียนได้ผลดีกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีแบบเดิม (Traditional Procedures)

¹Ned A. Flanders; "Personal Social Anxiety as a Factor
in Experimental Learning Situation," Journal of Education Research,
XLY (October, 1901) pp.100-110.

²W. J. McKeachie, "Research on Teaching of the College
and University Level, "Handbook of Research on Teaching. ed. N.L.
Gage (Chicago : Rand Mc Nally & Co., 1965), p. 118.

ในด้านความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตน (Concept of Self) และการยอมรับตัวเอง¹
(Acceptance of Self)

การเรียนการสอนภาษาไทยก็เป็นอีกวิชาหนึ่งในจำนวนหลาย ๆ วิชาที่มักจะมี
ปัญหาเป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน ผู้เรียนไม่มีโอกาสได้ฝึกคิดเพราะครูมุ่งถ่ายทอด
วิชาความรู้ให้แก่ผู้เรียนโดยครูเป็นผู้อธิบายชี้แจงแต่เพียงฝ่ายเดียว ผู้เรียนจะต้องจดจำ
หรือบันทึกข้อความต่าง ๆ ตามที่ครูบอก เช่น จดจำถ้อยคำ ส่วนวนโวหาร หรือจำความ
คิดของบุคคลอื่น ๆ ที่ครูชอบ วิธีการสอนของครูดังกล่าวจึงก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการเรียน
การสอนภาษาไทยหลายประการคือ

1. ครูใช้วิธีสอนแบบเดี่ยว คือ บรรยายตลอดชั่วโมง ผู้เรียนไม่มีโอกาสได้
แสดงความคิดเห็นและซักถามข้อสงสัย ทำให้ผู้เรียนไม่พอใจทักษะทั้ง 4 รวมทั้งไม่ได้
ฝึกความคิดเท่าที่ควร
2. ครูไม่ใช้เทคนิคการสอนแบบต่าง ๆ เช่น การอภิปราย การรายงาน
เล่นละคร หรือกิจกรรมอื่น ๆ โดยเฉพาะการให้ผู้เรียนได้มีโอกาสร่วมอภิปรายเป็นกลุ่ม
จะทำให้สมาชิกในกลุ่มสามารถศึกษาพฤติกรรมของกลุ่ม สมาชิกในกลุ่มจะกล้าขอความ
ช่วยเหลือจากผู้อื่น และให้ความช่วยเหลือผู้อื่น สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้เรียนมีวิถีชีวิตอยู่ในสังคม
ประชาธิปไตยได้อย่างดี²

---

¹ Robert Bill, "Personality Changes during Student - Centered Teaching," Journal of Education Research, L (October, 1956), 121-6.

² Thomas C. Little, and Henry L. Ashmore, "An Experiment in Group Living," Journal of Education Research, XLV (November, 1951) : 233-6.

3. ครูขาดอุปกรณ์ หรือครูไม่นำอุปกรณ์มาใช้ในการสอนนอกจากหนังสือ กระดานดำ และคำถามคำตอบซึ่งทำให้ผู้เรียนไม่สนใจการเรียนการสอน
4. การสอนของครูในสายวิชาไม่สัมพันธ์กัน แยกผู้สอนหลักภาษา วรรณคดีและการใช้ภาษา เป็นคนละคน จึงทำให้เนื้อหาวิชาซึ่งควรจะสัมพันธ์กันขาดช่วงไป
5. ในการสอนครูไม่เน้นทักษะให้ครบทั้ง 4 อย่าง มักจะเน้นเพียงการอ่านและการเขียนเท่านั้น
6. ครูบางคนไม่นำหลักจิตวิทยาการเรียนรู้มาใช้ ไม่คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน จึงทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย เพราะผู้เรียนบางคนที่เรียนช้าจะตามเพื่อนไม่ทัน
7. การทดสอบไม่สม่ำเสมอ มักทำเฉพาะตอนปลายภาคหรือปลายปี ซึ่งความจริงควรทำทุกชั่วโมงหรือทุกสัปดาห์เพื่อบันทึกผลและทดสอบความสามารถของผู้เรียนอย่างแท้จริง¹

ปัญหาการเรียนการสอนภาษาไทยคงกล่าวเป็นปัญหาใหญ่และสำคัญยิ่งที่จะต้องรีบเร่งแก้ไขเพราะการเรียนการสอนภาษาไทยเป็นเรื่องมีสำคัญในการศึกษาวิชาการทุกแขนงไม่ว่าจะเป็นคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษาตลอดจนวิชาอื่น ๆ ซึ่งต้องใช้ภาษาไทยทั้งสิ้น และปัญหาการเรียนการสอนภาษาไทย ยังเกี่ยวโยงไปถึงการศึกษาทุกระดับ ทั้งที่ บุญเหลือ เทพยสุพรรณ กล่าวไว้ว่า ถ้าต้องการปรับปรุงการศึกษาให้มีความหมายแก่ชีวิตก็จะต้องรีบเร่งปรับปรุงการสอนภาษาไทยโดยเร็วที่สุดเพราะภาษาเป็นชีวิต

---

¹ นิลิตปริญาโท สาขาการสอนภาษาไทย แผนกวิชามัธยมศึกษา, "จุดอ่อนของการเรียนการสอนภาษาไทย, "วารสารครูศาสตร์ 3 (มิถุนายน - กรกฎาคม 2517) : 47 - 48.

ของชาติเป็นศูนย์รวมความคิดของชาติ และภาษาเป็นวิถีทางที่จะนำไปสู่การพัฒนาบุคลิกภาพ
เกือบทุกด้าน¹

การปรับปรุงการเรียนการสอนภาษาไทย ครูจะต้องเปลี่ยนแปลงวิธีสอนจาก
การที่ให้ผู้เรียนท่องจำเอาความรู้จากตำรามาเป็นวิธีสอนที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำสิ่งนั้น
จริง ๆ เพราะการเรียนรู้ที่เกิดจากการกระทำ, (Learning by doing) จะบังเกิดผล
แก่ผู้เรียนมากที่สุด ดังนั้น ถ้าผู้เรียนได้อภิปราย แสดงละคร หรือทำกิจกรรมอื่นใดที่จะให้
ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดความสุขและสนใจบทเรียน
ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี รู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ ฝึกการ
แก้ปัญหาาร่วมกัน ตลอดจนส่งเสริมการเรียนรู้ตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย ลักษณะการเรียน
การสอนเช่นนี้เป็นการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูจะเป็นเพียงผู้แนะนำและให้คำปรึกษา
หรือเมื่อผู้เรียนมีปัญหา ผู้เรียนจะได้เรียนรู้จากกลุ่ม ซึ่งการสอนแบบนี้ ฟิลลิป ซิมบาร์โด
และเอเบิล บี อิมเบเซน (Phillip Zimbardo and Ebbel B. Ebbesen)
กล่าวว่า กลุ่มจะเป็นเครื่องมือในการสอนอย่างหนึ่งที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในค่าน
ทัศน์คติและพฤติกรรม เพื่อที่จะให้ตนเป็นที่ยอมรับของเพื่อน ซึ่งถ้าทำอะไรแตกต่างไปจาก
กลุ่มแล้ว เพื่อนจะไม่ยอมรับซึ่งเป็นสิ่งที่เด็ก ๆ กลัวมาก²

ดังนั้นการเรียนการสอนภาษาไทยจะบรรลุจุดประสงค์ที่ดีได้ ถ้าครูพยายามให้
ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มย่อยที่เรียกว่ากระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
เพราะนอกจากผู้เรียนจะได้เรียนรู้เนื้อหาวิชาแล้ว กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ยังช่วยฝึกทักษะ
ที่จำเป็นบางประการดังต่อไปนี้ด้วย

¹ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ภาษาไทยวิชาที่ถูกลืม (กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ-
การพิมพ์, 2520), หน้า 105.

²Phillip Zimbardo and Ebbel B. Ebbesen, Influencing Attitude
and Changing Behavior, (Wesley : Adderson, 1966), p. 20.

1. ทักษะทางสังคม (Social Skill) เป็นทักษะที่ช่วยให้ผู้ร่วมงานกันและทำงานกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น เช่น ทักษะการเป็นผู้ให้และผู้รับ การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม การควบคุมตนเอง การยอมรับความสามารถของตนเองและผู้อื่น การรับผิดชอบหน้าที่ การรู้จักสิทธิของตนเองและผู้อื่น
2. ทักษะในการศึกษาค้นคว้า (Study Skill) เป็นทักษะในการค้นคว้าหาความรู้ เช่น ทักษะในการเก็บรวบรวมข้อมูล การพูด การฟัง การอ่านและการรายงาน
3. ทักษะทางปัญญา (Intellectual Skill) ได้แก่ทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การวิพากษ์วิจารณ์ การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีเหตุผล
4. ทักษะในการทำงานกลุ่ม (Group Work Skill) เป็นทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น ทักษะในการวางแผนงาน การเป็นผู้นำแสดงความคิดเห็น การอภิปราย การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์หรือการเรียนรู้จากการทำงานรวมกันเป็นกลุ่มย่อยนี้เป็นเทคนิคที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในต่างประเทศ โดยใช้ฝึกความเป็นผู้นำและมนุษยสัมพันธ์ ตลอดจนการเรียนรู้เพื่อปรับปรุงตนเองของบุคคลในวงการต่าง ๆ เช่น โรงงานอุตสาหกรรม วงการธุรกิจ และอื่น ๆ ในวงการศึกษานับแต่ปี ค.ศ. 1930 เป็นต้นมาก็ได้มีผู้นำมาใช้ในการบริหารบุคคลากร การนิเทศการศึกษา การอบรมครูประจำการ การฝึกนิสิตฝึกสอน ตลอดจนนำมาใช้ในการเรียนการสอนอย่างกว้างขวาง¹

¹Herbert A. Thelen, Dynamics of Groups At Work (Chicago : The University of Chicago Press), 1967, preface VI - VII.

การนำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนนั้นมีรากฐานมาจากแนวความคิดปรัชญาปฏิบัตินิยม (Experimentalism) ของจอห์น ดีวิด¹ ที่ถือว่าการศึกษา คือ ชีวิต การศึกษา คือ ความเจริญงอกงาม การศึกษาเป็นประสบการณ์และกระบวนการทางสังคม (Social Process) ที่ต้องอาศัยความเข้าใจด้านสังคมวิทยาและจิตวิทยา โรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ดังนั้น โรงเรียนควรมีหน้าที่เตรียมผู้เรียนให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างมีความสุข ไม่มีหน้าที่เพียงถ่ายทอดความรู้เท่านั้น หลักการสอนของดีวิด จึงเน้นกระบวนการมากกว่าเนื้อหาวิชา และถือว่าการเรียนรู้โดยการกระทำ (Learning by doing) เป็นการเรียนรู้ที่แท้จริงและเป็นแม่บทสำคัญในการจัดการศึกษาที่เน้นการรวมกลุ่มทำงานเพื่อการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิด แสดงความคิดเห็น ซึ่งตรงกับหลักการของกระบวนการกลุ่มที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนร่วมมือกันในการทำงาน ฝึกการเป็นผู้นำ ผู้ตาม และการเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่มรวมทั้งทักษะในการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อสังคม

ทิสานาเทียนแซม ให้ความหมายของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ว่า คือ กระบวนการที่ชักชวนในการแก้ปัญหาหรือกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกัน เพื่อเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ผู้เรียนจะเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และใช้วิถีวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้เรียนซึ่งเกิดขึ้นในขณะนั้นเป็นกระบวนการสำคัญในการเรียนรู้ ซึ่งการวิเคราะห์นั้นจะนำไปสู่สภาพการณ์ที่เป็นจริงในชีวิตประจำวันเป็นส่วนใหญ่¹

---

¹Tisana Tiansame, "A Model for Pre-Service Teacher Training in Human Relation for Thailand" (Unpublished Ph.D. Thesis, Arizona State University, 1972), pp. 158-159.

กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์นั้นจะมีบทบาทในการศึกษามากขึ้น ปัจจุบันได้มีผู้นำมาใช้จัดการเรียนการสอนแตกแขนงออกไปหลายวิธี บางก็นำมาประยุกต์เป็นการสอนแบบยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered Method) การสอนแบบยึดกลุ่มเป็นศูนย์กลาง (Group-centered Method) หรือการอภิปรายแบบประชาธิปไตย (Democratic Discussion) เป็นต้น แต่วิธีสอนทั้งหมดก็มีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันคือ หลีกเลี่ยงการสอนแบบครูเป็นผู้เผด็จการในห้องเรียน การสอนแบบต่าง ๆ ที่กล่าวมาล้วนแต่มีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการเรียนมากขึ้น ซึ่งสภาพการเรียน บทบาทของครูและนักเรียนก็จะเปลี่ยนไปจากเดิม คือ

สภาพการเรียน

1. นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรม
2. กิจกรรมที่ทำเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความรู้สึกและอารมณ์ ซึ่งทำให้กิจกรรมนั้นมีความหมายต่อตัวผู้เรียนเพราะค้นพบสิ่งที่เรียนด้วยตนเอง
3. มีการวิเคราะห์พฤติกรรมร่วมกันในกลุ่มทำให้เกิดปัญญา
4. สามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในภายหลัง

บทบาทของครู

1. มีความเป็นกันเอง และมีความเห็นอกเห็นใจนักเรียน
2. คำพูดของครูลดลง ครูจะให้คำแนะนำช่วยเหลือเมื่อนักเรียนต้องการ
3. เขาใจปัญหา ความต้องการ จุดมุ่งหมาย แรงจูงใจและทัศนคติของนักเรียน
4. ให้กำลังใจและกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการแสดงออกซึ่งความคิดอิสระและความสามารถของนักเรียนแต่ละคน
5. ครูเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ประสานงานให้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เป็นไปด้วยดีเท่านั้น และไม่ถือเอาการตัดสินใจของครูเป็นใหญ่

บทบาทของนักเรียน

1. พยายามค้นพบในสิ่งที่เรียนด้วยตนเอง
2. ให้ความช่วยเหลือกันและกันในหมู่ผู้เรียน
3. แสดงความรู้ดีและความคิดอย่างอิสระ
4. สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมของตนเองและของผู้อื่น
5. มีความรับผิดชอบมากขึ้น¹

การจัดการเรียนการสอนตามหลักการของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

การจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์จะต้องยึดหลัก 5 ประการดังมีขั้นตอนตามลำดับดังนี้.

1. ตั้งจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน (Objectives) ให้สอดคล้องกับหลักจิตวิทยาและเป้าหมายของการศึกษา คือ
  - 1.1 จุดมุ่งหมายทั่วไป เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ของผู้เรียนในด้านต่อไปนี้ คือ
    - 1.1.1 ความเข้าใจด้านเนื้อหาวิชา (Cognitive Domain)
    - 1.1.2 ด้านอารมณ์ (Affective domain)
    - 1.1.3 ด้านทักษะ (Psychomotor Domain)
  - 1.2 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม (Behavior Objectives) ซึ่งกำหนดให้ชัดเจนว่าต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ในทางใด และมีความสามารถทำอะไรบ้าง

---

¹ปัทมา เทพอัครพงศ์, "การสอนอ่านเอาเรื่องภาษาอังกฤษด้วยกระบวนการกลุ่ม" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516), หน้า 16 - 17.

2. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experiences หรือ Activity) ซึ่งมีลักษณะเนนประสบการณ์ชั้นเริ่มแรก (First hand Experiences) ที่ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้อย่างลงแหว่ตนเอง (Insight) ซึ่งมีลักษณะดังนี้

2.1 เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง โดยให้มีส่วนร่วมทางคำนำร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา

2.2 แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย (small group) เพื่อให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนมากขึ้น ให้รวมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้และทำงานต่าง ๆ ร่วมกัน ให้สัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างใกล้ชิด

2.3 กำหนดขั้นกิจกรรมดังนี้

2.3.1 กิจกรรมขั้นเริ่มตน ครูจะเป็นผู้กำหนดเพื่อให้การดำเนินการกิจกรรมขั้นต่อไปสะดวกสบายมากขึ้น ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้ คือ การแบ่งกลุ่ม การจัดสถานที่ บอกวิธีการดำเนินงาน บอกกติกาหรือกฎเกณฑ์ในการทำกิจกรรม กำหนดระยะเวลาในการทำกิจกรรม เปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัยต่างก่อนลงมือทำกิจกรรม

2.3.2 กิจกรรมขั้นปฏิบัติ เป็นกิจกรรมที่กำหนดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น โดยที่ครูเป็นผู้เลือกกิจกรรมให้เหมาะกับผู้เรียนและโอกาส ดังนี้ คือ การอภิปราย (Discussion) การตั้งคำถาม (Questioning Strategy) การแสดงบทบาทสมมุติ (Role Playing) การศึกษาเฉพาะกรณี (Case Method) การเล่นเกม (Games) สถานการณ์จำลอง (Simulation)

กิจกรรมการเรียนรู้เหล่านี้มีผลส่งเสริมวิธีการคิดแบบสืบสวน (Inquiry) และการแก้ปัญหา (Problem Solving) กิจกรรมที่จัดควรเป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงอารมณ์และความรู้สึก ให้คนพบหลักการเรียนรู้ด้วยตนเองและมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นมากที่สุด

3. การวิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความสามารถทางสติปัญญา (Intellectual Development) และมนุษยสัมพันธ์ (Human Relationships) เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ด้วยตนเอง (self discovery)

ซึ่งจะนำไปสู่ความงอกงามทางสติปัญญาและความเป็นประชาธิปไตย การวิเคราะห์
 ประสิทธิภาพการเรียนรู้แมงออกดังนี้

3.1 การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก
 ในกลุ่ม (Learning Process Analysis) ด้วยการอภิปรายถึงความคิด วิธีการ
 ทำงาน ความรู้สึกเกี่ยวกับพฤติกรรม และปฏิสัมพันธ์ในการทำงานโดยปราศจากอคติ
 ผลของการวิเคราะห์จะช่วยใหญ่เรียนเข้าใจตนเอง เป็นแนวทางในการปรับปรุงบุคลิกภาพ
 และพฤติกรรม ตลอดจนการเสริมค่านิยมที่เหมาะสมยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้เข้าใจ
 ผู้อื่น รู้จักพัฒนาตนเองในด้านความเป็นผู้นำและผู้ตามและความเป็นมนุษย์สัมพันธ์ ตลอดจนช่วย
 ให้เห็นปัญหาและวิธีการทำงานที่เหมาะสมเพื่อปรับปรุงการทำงานครั้งต่อ ๆ ไปให้ดีขึ้น

3.2 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การมีปฏิสัมพันธ์
 ระหว่างสมาชิกในกลุ่มจะเป็นที่มาของการเรียนรู้เนื้อหาวิชาที่แยกกันไม่ได้ คือ ค่านร่างกาย
 อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ดังนั้น การวิเคราะห์กระบวนการและความสัมพันธ์ของสมาชิก
 ในกลุ่มจะนำมาสู่ความเข้าใจด้านเนื้อหาวิชา การวิเคราะห์ด้านเนื้อหาวิชาจะทำให้ผู้เรียน
 แต่ละคนมีความสามารถทางสติปัญญาเพิ่มขึ้นด้วย

4. การสรุปและนำหลักการไปประยุกต์ใช้ (Application in Real life)
 เมื่อผู้เรียนได้มีส่วนร่วมตามขั้นตอนต่าง ๆ แล้ว ขั้นตอนต่อไปคือ กระตุ้นให้ผู้เรียนช่วยกันสรุป
 เนื้อหาวิชาหลักการ โดยคิดแบบสังเคราะห์แล้วเชื่อมโยงแนวคิดและหลักการของแต่ละคน
 ให้ผสมผสานกัน เพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับตนเอง กับผู้อื่น ในการแก้ปัญหาในอนาคต แก่
 ปัญหาสังคมหรือนำไปประยุกต์ เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่จะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

5. การประเมินผล (Evaluation) เป็นหลักการที่ขาดไม่ได้เพราะการ
 ประเมินผลจะช่วยให้ทราบว่า กระบวนการเรียนรู้เป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ ผู้เรียน
 ได้พัฒนาการในด้านต่าง ๆ เช่น มนุษย์สัมพันธ์ ความรู้ ความเข้าใจ อารมณ์ มากน้อย
 เพียงใด การประเมินผลที่ดีที่สุดในกระบวนการกลุ่มคือ ให้ผู้เรียนได้ประเมินผลตนเอง
 ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างยิ่ง ควรให้ผู้เรียนได้ประเมินผลสัมฤทธิ์ของกลุ่ม ซึ่ง

หมายถึงการทำงานกลุ่ม ความสามัคคี ประเมินผล ความสัมพันธ์ในกลุ่ม ซึ่งจากการให้
ข้อวิจารณ์แก่กันจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถประเมินผลพฤติกรรมของตนเองและความสัมพันธ์
ที่มีต่อผู้อื่นได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในปี ค.ศ. 1972 ทิสานา เทียนเสม ได้เขียนวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก ณ
มหาวิทยาลัยยอร์โกนา สหรัฐอเมริกา เรื่อง "แบบตัวอย่างการฝึกอบรมด้านมนุษยสัมพันธ์
แก่นักเรียนฝึกหัดครูในประเทศไทย (A Model for Pre-service Teacher
Training in Human Relations for Thailand) งานวิจัยนี้นับว่าเป็นการเริ่ม
ต้นของการนำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มาใช้ในประเทศไทย¹

ปี พ.ศ. 2516 เขาวพา เคชะคุปต์ ได้ศึกษาเรื่อง "ทฤษฎีกระบวนการ
กลุ่มสัมพันธ์ สำหรับการสอนในระดับประถมศึกษา" โดยสร้างแบบตัวอย่างของทฤษฎี
กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ สำหรับการสอนในระดับประถมศึกษาให้เป็นแนวทางสำหรับครู
และผู้สนใจสามารถนำไปใช้ในการจัดประสบการณ์การเรียน การสอนตามทฤษฎีนี้จะช่วย
ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ การฝึกทักษะ ปลูกฝังทัศนคติ ตลอดจนส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
ระหว่างผู้เรียนและส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรูแบบประชาธิปไตย²

¹ Tisana Tiansame, loc. cit.,

² เขาวพา เคชะคุปต์, "ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ สำหรับการสอนระดับ
ประถมศึกษา" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516).

ในปีเดียวกัน บัทมา เทพอักษรพงศ์ ได้วิจัยเรื่อง "การสอนอ่านเอาเรื่องภาษาอังกฤษ ด้วยกระบวนการกลุ่ม" ผลปรากฏว่า สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนที่สอนด้วยวิธีแปลและสอนด้วยกระบวนการกลุ่มแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ แต่ผลจากการสำรวจทัศนคติในการเรียนของนักเรียนปรากฏว่านักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์¹

ปี พ.ศ. 2517 ฉันทนา ภาคบงกช ได้ทำวิจัยเรื่อง "การสอนสังคมศึกษา หน่วย "วันสำคัญของชาติ" ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์" ผลการวิจัยสรุปว่า นักเรียนที่ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีพัฒนาการทางมนุษยสัมพันธ์และพัฒนาการทางการเรียนรู้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญและมีทัศนคติเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น²

ต่อมาปี พ.ศ. 2518 นันทนา เทพบริรักษ์ ได้ทำวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ หน่วย "พลังงาน" โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีสอนแบบธรรมดาในชั้นประถมศึกษาปีที่หก" ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนที่เรียนวิชาวิทยาศาสตร์ด้วยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีพัฒนาการด้านสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญ และมีทัศนคติเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นตามสมมุติฐาน³

¹บัทมา เทพอักษรพงศ์, "การสอนอ่านเอาเรื่องภาษาอังกฤษด้วยกระบวนการกลุ่ม" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516).

²ฉันทนา ภาคบงกช, "การสอนสังคมศึกษา หน่วย "วันสำคัญของชาติ" ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517).

³นันทนา เทพบริรักษ์, "การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ หน่วย "พลังงาน" โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีสอนแบบธรรมดา ในชั้นประถมศึกษาปีที่หก" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518).

ในปีเดียวกัน พชรีย์ เอี่ยมทัศน์ ได้ทำวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาคณิตศาสตร์ หน่วย "ร้อยละ" โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีสอนแบบธรรมชาติ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ห้า" ผลปรากฏว่า สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อทำการทดสอบใหม่อีกครั้งหลังจากการสอบครั้งแรกผ่านไปแล้ว 1 เดือน ปรากฏว่าสัมฤทธิ์ผลของนักเรียนทั้งสองกลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ คือ กลุ่มที่สอนด้วยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มที่สอนด้วยวิธีธรรมชาติ ในด้านทัศนคติปรากฏว่า การเรียนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ทำให้นักเรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อวิชาที่เรียน¹

ต่อมาปี พ.ศ. 2519 เสริมศิริ เมนะเสวต ได้ทำวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาหลักการสอน หน่วย "โรงเรียนประถมศึกษา" โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีการสอนแบบธรรมชาติ ในชั้นประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา" ผลการวิจัยปรากฏว่า สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักศึกษาที่สอนด้วยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีสอนแบบธรรมชาติแตกต่างกันอย่างไรไม่มีนัยสำคัญ แต่นักศึกษาที่เรียนด้วยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีการเปลี่ยนแปลงในด้านทักษะและทัศนคติการทำงานกลุ่ม²

---

¹ พชรีย์ เอี่ยมทัศน์, "การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาคณิตศาสตร์ หน่วย "พลังงาน" โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีสอนแบบธรรมชาติ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ห้า" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาด้านคณิตศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518).

² เสริมศิริ เมนะเสวต, "การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาหลักการสอน หน่วย "โรงเรียนประถมศึกษา" โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีการสอนแบบธรรมชาติ ในชั้นประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาด้านคณิตศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519).

และในปีเดียวกันนี้ สุภาพรพรณ พวงจันเพชร ได้ทำวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาศีลธรรม หน่วย "คุณธรรมเสริมสร้างลักษณะนิสัย" โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีการสอนแบบธรรมคาในชั้นประถมศึกษาปีที่หก" ผลปรากฏว่า สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนที่สอนด้วยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีสอนแบบธรรมคาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ แต่ผลจากการสำรวจทัศนคติในการเรียนของนักเรียนปรากฏว่า นักเรียนที่สอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์จะมีทัศนคติค่านิยมสัมพันธ์ดีขึ้นกว่านักเรียนที่เรียนด้วยการสอนแบบธรรมคา¹

จากการวิจัยดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การนำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มาใช้กับการเรียนการสอนทำให้สัมฤทธิ์ผลในการเรียนของผู้เรียนมีแนวโน้มที่อาจจะให้ผลสูงขึ้นกว่าการสอนแบบธรรมคา นอกจากนี้ยังทำให้ผู้เรียนมีทัศนคติในด้านการศึกษาและทัศนคติค่านิยมสัมพันธ์ดีขึ้นด้วย

---

¹สุภาพรพรณ พวงจันเพชร, "การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาศีลธรรม หน่วย "คุณธรรมเสริมสร้างลักษณะนิสัย" โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีการสอนแบบธรรมคาในชั้นประถมศึกษาปีที่หก" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ แผนกวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519).